

A VÁROSÁT VÉDŐ POLGÁR – ADALÉK A MAGYARORSZÁGI TÁRSADALOM MILITARIZÁLÓDÁSÁHOZ

H. NÉMETH ISTVÁN
Eszterházy Károly Katolikus Egyetem
Történelemtudományi Intézet

A 17–18. század fordulójától az oszmán hódítás által meghatározott ország gazdasága és társadalma jelentős változáson ment keresztül. Kalmár János részben a felszabadító háborúk utáni időszak újrendezésének, részben az újjáépítés első, III. Károly uralkodásával fémjelzett időszakának Európa-szerte ismert és elismert tudósa, a budapesti mellett a bécsi és simancasi, olaszországi, valamint francia levéltárak és könyvtárak jól ismert kutatója. Olyan tudós, aki kutatási területét a legnagyobb szorgalommal és lelkiismerettel igyekszik megismerni annak ellenére, hogy ez az időszak az, amikor a levéltári források mennyiségi robbanása szinte reményvesztetté teszi azt, aki mindent tudni akar az általa választott témáról. Tanulmányunkban erre a korszakra, az időszak egyik kiemelkedő jelenségére és annak városi lecsapódására szeretnénk rámutatni, bemutatva, hogy a városi polgároknál milyen és mennyi fegyver volt, őket mennyire érintette a militarizálódás folyamata. Tudván, hogy EZ a Kalmár János, nem AZ a Kalmár János, akit az érdeklődő ifjúság egykor fegyvertörténeti katalógusok, remekműví lőfegyverek szakértőjeként ismerhetett meg – jóllehet épp az ünnepelt elbeszéléséből tudom: volt, hogy összetévesztették vele –, nem a fegyvertörténeti elemzés áll az elbeszélés előterében. Még akkor sem, ha a fegyvertörténész Kalmár János a bemutatott forrás helyszínéhez kötődött, hiszen a gimnázium alsóbb osztályait Kassán végezte el.

A 16–17. század politikai változásai jelentős társadalmi átalakuláshoz vezettek. A 15. századtól egyre inkább érzékelhető oszmán nyomás hatására a déli végeken már ekkor létrejött egy csak katonáskodással foglalkozó réteg, amelynek létszámát az oszmánok által északra nyomott szerb és horvát népesség mind jobban növelte. A mohácsi ütközetet, de még inkább Buda és az ország jelentősebb várainak-városainak elését követően ennek a katonáskodó rétegnek az állandó jelenléte egyidejű a védelmi rendszer felállításával és a vitéz rend kialakulásával. A részben a nemesi, részben a paraszti rétegből érkezett jelentős társadalmi csoport létszáma már kezdetben igen magas volt, és ez a csoport mind létszámában, mind jelentőségében egyaránt nőtt. A Dél-Magyarországon létrejött ún. presidialis mezővárosok immáron önálló településként mintázták ezt a jelenséget.¹

¹Rúzsás Lajos: *A dunántúli védelmi vonal és paraszt-polgári fejlődés a XVI–XVII. században*. Budapest 1968., VÉGH Ferenc: *Bírodalmak határán – a Balaton partján: Keszthely végvár város története a XVI–XVII. században*. Budapest: Históriaantik Könyvesház 2007.

A királyi helyőrségek mintegy 11-18 ezer fős helyőrsége mellett a nagybirtokosok igen szervezett, komoly haderőt képviselő hadszervezetet hoztak létre. A szolgálattukban álló katonák ellátásáról, a várak építéséről és a fegyverzet biztosításáról is ők gondoskodtak, így e családok fegyvertáraiban található több száz lőfegyver, több tucat ágyú és több ezer kopja és kard beszerzésére 20-25 ezer forintot is elköltöttek. A dunántúli katonaság létszámát 10-15 ezer főre becsülhetjük, amit alátámaszt a vati seregszemle, ahol a dunántúli várakból nélkülözhető 10 ezer fő gyűlt össze. Felső-Magyarországon és az azt övező, több államhoz is (Magyar Királyság, Erdélyi Fejedelemség, Oszmán Birodalom) tartozó határvidéken, a mai Tiszántúlon és az Alföld északkeleti részén még ennél is jelentősebb számú és politikai súlyú katonáskodó réteg alakult ki. Az oszmán háborúk, illetve az ezzel kapcsolatban kitört belviszályok hatására a militarizált társadalmi rétegek száma egyre nőtt. A 16. század első felében a régió akár 25 ezer katonát is ki tudott volna állítani a termelőmunkából kiszakadt, így a társadalom peremére szorult lakosságból. Létszámuk a hosszú, ún. tizenöt éves török háború időszakában még tovább nőtt, és a hajdúság ekkor vált az ország jellegzetes és a polgári lakosság által rettegett katonarétegévé. A hajdúk mellett ún. katonaparasztokat is felfogadtak, ugyanis a korszakban a parasztság egy része gyakorta vállalt alkalmi fegyveres szolgálatot. Katonáskodásuknak bevett gyakorlata volt, mivel hadjáratok idején részben belőlük verbuválták a vármegyék gyalogságát. A török hódítás miatti állandó háborús állapot és a meggyengült közbiztonság miatt azonban felerősödött a paraszti lakosság militarizálódása. Sokan közülük szabados státusszal is rendelkeztek, és előbb-több köztük és a hajdúk között elmosódott a különbség. Mellétük a Rákóczy, Homonnai-Drugeth és a Csáky családok váraiban nem jobbágyi állapotúakból álló haderővel is rendelkeztek, így e családok több ezer fős mozgósítható saját haderőt tudtak előállítani szükség esetén. Összességében kijelenthető, hogy a felső-magyarországi régióban mintegy 25-30 ezer fős militarizálódott hadakozó (katona, hajdú, katonaparaszt) állt szolgálatban állandóan vagy időszakosan, ami azt jelenti, hogy kb. ugyanennyi család élt a katonaság nyújtotta előnyökkel és kiváltságokkal, vagyis a militarizálódott lakosság aránya igen magas volt.²

Ahogy Czigány István 2013-ban fogalmazott: „A 16. század első felében a Felső Tisza vidékén és a Tiszántúlon az állandósuló háborús állapotok miatt a lakosság egy jelentős része a nemesség támogatásával felfegyverkezett.”³ Nem volt ez másként a városi lakossággal sem, hiszen a felső-magyarországi városok és polgáraik hamar ráébredtek, hogy a frontvonal, bármennyire is elképzelhetetlennek tűnt korábban, igen közel ért

² CZIGÁNY István: *Reform vagy kudarc? Kísérletek a magyarországi katonaság beillesztésére a Habsburg Birodalom haderejébe, 1600–1700.* Budapest: Balassi 2004., CZIGÁNY István: *A Felső-Magyarország és a Tiszántúli társadalmának militarizációja, a hajdútelepítésektől a Rákóczi-szabadságharcig 1606–1703.* In: *A hazáért és a szabadságért. Tanulmányok II. Rákóczi Ferencről, koráról és emlékezetéről.* (Szerk.): MIKLÓS Péter. Szeged: Belvedere Meridionale 2013, 9–27.

³ Czigány (2013), 10.

hozzájuk. A most közzétett forrás bemutatja, hogy a 18. század elején, az 1703–1704. évi kuruc ostromot követően mennyi fegyver volt a kassai lakosság kezén, és abból mennyi volt a lőfegyver, amely adatsor egyben arra is rámutat, hogy a polgári lakosság milyen mértékben rendelkezett modernnek tekinthető lőfegyverrel, azaz mennyire militarizálódott a 16-17. század folyamán. A városi fegyvertárak minden önkormányzati joggal rendelkező településen megtalálhatók, a polgárok alapvető kötelességei közé tartozott a város védelme.⁴ A legtöbb városban az ehhez szükséges eszközöket a városi fegyvertárakban vagy a városházán őrizték, míg Kassán – a rendelkezésre álló források alapján – az egyes polgárok saját tulajdonában voltak ezek a fegyverek. Erre mutatnak rá azok a források, amelyek döntően a 17. század utolsó harmadában keletkeztek. Ennek okai a korszak politikai viszonyaiban keresendők. A város lakossága – mivel döntően evangélikusok vagy reformátusok voltak – eleve ellenségnek számított. A sikertelen főnemesi felkelést követően Spork császári tábornok 1670 nyarán Kassa alá érkezve szinte ostrommal vette be a várost. Miután akarát rákényszerítette a városi tanácsra, július 27-én megszállta a kapukat, a kulcsokat a városi porkoláboktól, valamint a betegen fekvő Csáky István főkapitánytól elvette, majd a városi házakba 2800 katonát beszállásolva elfoglalta a várost. Az uralkodó Csáky mellőzésével Paris von Spankaut nevezte ki felső-magyarországi főkapitánnyá.⁵ A király új várospolitikáját a hadsereg hajtotta végre, az Udvari Haditanács immáron olyan ügyekbe is belefolyt, amelyekbe korábban sohasem. Amíg a 16–17. század során ugyanis az Udvari Haditanács jegyzőkönyveiben a városok kapcsán kizárólag tisztán hadi ügyekkel találkozunk, addig a hadsereg 1670-től kezdve szinte az összes várospolitikai probléma „megoldásában” részt vett. A haditanács és a főkapitányok intézkedései arra utalnak, hogy az 1670 után meginduló ellenreformáció és vallásüldözés légkörében a városi protestánsok és kálvinista polgárok eleve gyanúsaknak, eleve rebellisnek számítottak. 1672-ben Spankau főkapitány ennek szellemében rendelte el, hogy támadás esetére egyházközösség szerint válasszák szét a kassai lakosságot: a katolikusokat a templomkertbe, a lutheránusokat a nagytemplomba, a kézműveseket műhelyeikbe rendelte, a kálvinistákat pedig a főkapitányi ordnung otthon marasztotta.⁶ Két évvel később a haditanács rendeleteiben sorozatosan megjelent, hogy a felső-magyarországi városok lelkészei és akatolikus polgárai rebellisnek tekinthetők, így azonnal le kell őket fegyverezni, sőt Spankau 1672-ben élelemhiányra hivatkozva 64 kassai kálvinista polgárt akart

⁴Christine KRATZKE: Zeughaus. In: *Höfe und Residenzen im spätmittelalterlichen Reich. Ein dynastisch-topographisches Handbuch Residenzen.* (Hg.): Werner PARAVICINI/Jan HIRSCHBIEGEL/Jörg WETTLAUFER. Ostfildern: Thorbecke 2003, Bd. 2. 179–182.

⁵KEREKES György: *Polgári társadalmunk a XVII. században: Schirmer János 1625–1674 kassai kereskedő üzleti könyve alapján.* Kassa: Wiko 1940, 130–132.

⁶Archív Mesta Košice (AMK), Archív Mesta Košic, Supplementum H. Mestské knihy a registre, Knihy mestskej administratívy, Velká mestská kniha (Liber civitatis maior) (H III/2. pur.) 29. fol. 95. 1672. szeptember 19.

kizárni a városból.⁷ A többi felső-magyarországi város saját fegyvertárát szintén a katonaság vette át – erőszakkal vagy anélkül –, főként, hogy a lakosság kezén minél kevesebb fegyver maradjon.⁸ A polgárság lefegyverzése a következő években is térteken maradt, így kétséges, mennyire sikerült azt elérnie a katonai vezetésnek, hogy az ellenségnek tekintett lakosságtól hatékonyan gyűjtse be a hadi eszközöket. 1674-ben Collalto javasolta az evangélikus polgárok lefegyverzését, elsődlegesen amiatt, mert a városokban élő lelkészek információi szerint folyamatosan a lázadók mellett prédikálnak, és ezzel izgatják a lakosságot.⁹ Három évvel később Cobb javasolta, hogy a lakosságtól vegyék el a fegyvereiket, ugyanis arról értesült, hogy a kassaiak mellett a lőcsei és eperjesi lakosság is meg akarja nyitni a városok kapuit a lázadók előtt.¹⁰ Thököly végül sikerrel vette be a várost, amelyet 1685. október 25-én Aeneas Caprara vezetésével a császári haderő visszavett. Ekkor a tábornok elrendelte, hogy a városi lakosságot valóban fegyverezzék le, és a fegyvereket szállítsák erős őrizet alatt a városházára, ahol egészen 1692 augusztusáig rozsdásodtak. Az ekkor felvett jegyzék szerint Caprara 31 pulhákot, 43 karabélyt, hét tört és mindössze négy kardot tudott elkobozni a lakosságtól. A fegyverek őrzéséről a főkapitány a következő időszakban is gondoskodott, ugyanis ha bármilyen esemény vagy a szőlők művelése során szükséges védelem miatt szükség volt a fegyverekre, engedélyezte azok kiadását, de azokat nyomban vissza kellett szolgáltatni.¹¹

A Rákóczi-szabadságharc kiemelkedő eseménye volt az 1703. évi hadjárat, amikor a felső-magyarországi területek egésze a felkelő kuruc seregek kezére került. Egyedül a jól megerősített, az 1670-es években épített citadellával modern külső erőddel megerősített Kassa, valamint Eperjes városokat nem tudták a nehézfegyverzettel kellően nem ellátott kuruc seregek bevenni. A két várost a Rákóczi-szabadságharc kirobbanását követően 1703 őszétől tartották a kuruc hadak blokád alatt, de helyőrségeik szilárdan kitartottak. A két város és a terület védelmét Ottavio Nigrelli irányította egészen 1703. szeptember 23-án Kassán bekövetkezett haláláig, a kassai helyőrséget báró Johann Jacob Dusart/Dussard de Harre ezredes, az eperjesit Eduard

⁷ Österreichisches Staatsarchiv (ÖStA), Kriegsarchiv, Sonderreihe des Hofkriegsrates. Bestellungen, Hofkriegsrat Protokolle (KA HKR Prot.) Bd. 345. fol. 90. 1674. március 20., fol. 162. 1674. március, fol. 231–232. 1674. április 18., Bd. 346. fol. 52. 1674. február 5., fol. 105. 1674. március 4., Bd. 351. fol. 814. 1677. november 28., Bd. 352. fol. 402. 1677. július 6., fol. 670. 1677. október 29., fol. 759. 1677. december 11. A kassai külvárosban kitört tüzet is a kassai akatolikusoknak tulajdonították. Bd. 353. fol. 421. Spankau javaslatáról: AMK H III/2. pur. 29. fol. 100. 1672. október 18., 21.

⁸ ÖStA KA HKR Prot. Bd. 340. fol. 236. 1673. június 7.

⁹ ÖStA KA HKR Prot. Bd. 346. fol. 90. 1674. március 20., 1674. március fol. 162., április fol. 231–232., 1674. március fol. 162., április fol. 231–232.

¹⁰ ÖStA KA HKR Prot. Bd. 352. fol. 814. 1677. november 28., fol. 814. 1677. november 28., fol. 759. 1677. december 11., Bd. 354. fol. 18. 1678. január 11.

¹¹ KEMÉNY Lajos. Kurucz fegyverek összeírása Kassán 1685. In: *Hadtörténelmi Közlemények* 11 (1910), 256–257.

Wilson ezredes felügyelte. A kassai és eperjesi ostromzár főparancsnokságával 1704. február elején bízta meg Rákóczi csicseri Orosz Pált, akit egyúttal előléptetett főstrázsamesterré is. A blokád létrejöttében jelentős támogatást nyújtott Buday István Kassa melletti győzelme, amelyet a Montecuccoli-ezred felett aratott. A hosszasan elhúzódó blokád alatt több jelentősebb összecsapásra is sor került, amelyekből több alkalommal a császári csapatok kerültek ki győztesen, így tudván ellátást bejuttatni a városba. A város megadásáról már 1704 augusztusában tárgyalások kezdődtek az ekkortájt a városok ostromával megbízott Orosz Pál főstrázsamesterrel. A város Pettes András egri nagyprépostot, püspöki helynököt, Szörény Gábor személynöki ítélmestert, Abaúj vármegye alispánját, valamint Lukacsik Gergely bírót, illetve Árvai János tanácsost küldte ki követként.¹² A tárgyalások ekkor nem vezettek sikerre, és a főtárgyaló Hercules Montecuccoli a várost így csak ősszel, 1704. október 20-21-én adta át az ostromló kuruc seregnek. A császári haderő a Jablonkai-hágón keresztül hagyhatta el az országot.¹³ A város polgársága a hűségesküvet 1704. november 2-án tette le Rákóczira, a város az ekkor Érsekújvár környékén tartózkodó fejedelemhez három nappal később indította el követeit, Szentmártony Imrét és Gottfried Bogdanyt.¹⁴ Az ostrom a kiéheztetéssel járó blokáddal járó szenvedés mellett óriási pénzügyi megterhelést is jelentett, mivel a császári katonaság eltartása havonta mintegy 2000 forintjába került a városnak, ráadásul az elvonult császári katonáknak adott kölcsönök behajthatatlanná váltak.¹⁵

A közölt forrás 1704. december 8-án, a város feladását követően készült el, és célja feltehetően az volt, hogy felmérjék, hogy a város esetleges császári ostroma esetén mennyi polgár vethető be, és ők milyen fegyverzettel rendelkeznek. Az összeírás városnegyedenként történt, amely igazodott a városban már a 16. században létrejött rendszeréhez, melyet nem csupán az ostromok idején, de a mindennapi őrség, illetve tűzvészek esetén is követtek. A várost négy negyedre osztották be, amely beosztás az adóösszeírásokból is visszatükröződik, a negyedek élén kapitányok álltak, alájuk tizedekbe osztották a polgárságot. A forrásból kibontakozó kép egyáltalán nem azt tükrözi vissza, hogy a kassai polgárság/polgárőrség rossz minőségű, főként vadászfegyverzettel lett volna felszerelve. Ha az 1685-ben elkobzott fegyverzettel hasonlítjuk össze, akkor megállapíthatjuk, hogy részben sokkal több fegyvert írtak ekkor össze, részben a gyalogsági fegyverek száma a háromszorosára emelkedett. A lőfegyverek számának növekedését okozhatta az is, hogy a lakosság fegyverei egy részét el is rejthette a kiküldött biztosok elől, de azzal is magyarázhatjuk, hogy az eltelt közel két évtized alatt a közbiztonság miatt is szükséges volt mind több fegyvert

¹² AMK Schwartzbachiana (Schw.) No. 12183. Kassa, 1704. augusztus 24.

¹³ OLÁH Tamás: Tokajtól Szatmárig. A Rákóczi-szabadságharc hadműveletei a Tiszántúlon és térségében 1704-ben. *Levéltári Évkönyv Új folyam.* 2 (2020) 28–88.

¹⁴ AMK Schw. No. 12184., 12228.

¹⁵ AMK Schw. No. 12207., 12209.

beszerezni. A flintának nevezett hosszú csövű, a gyalogság által használt fegyverzet túlnyomó többsége új beszerzés volt, hiszen ez a típus 1685-ben még nem jelent meg az elkobzott lőfegyverek között. Ez a típus vált a 18. század elején a gyalogság modern tűzfegyverévé, a francia kovásszerkezettel ellátott fegyver kifejezetten hatékony típusnak számított, és akár szuronnyal is fel lehetett szerelni. A régebbi típusok közül a pulhák¹⁶ puskák száma közel azonos az 1685-ben összeírt hasonló típus számával, így talán megkockáztathatjuk, hogy ezek a fegyverek akár azonosak is lehettek. A karabélyok esetében is talán erről beszélhetünk, bár ez utóbbiak akár vadászfegyverként is jó szolgálatot tehettek. A listában soron következő típusok (stucz, tersényi, pisztoly) egyike sem jelent meg az 1685. évi listában, talán azért is, mert ezek rövid csövű, kisebb kaliberű lőfegyverek voltak, méretüknél fogva korábban akár könnyen el is rejthették őket. Ennek ellenére a stucz jó célzóképessegekkel rendelkező fegyver lévén kiemelt helyet foglalt el a lőfegyverek között. Utóbbi fegyvertípusokat a lovas osztagok is használni tudták.¹⁷ A lista végén az egzotikumok foglalnak helyet. Három janicsárpuskát és egy muskétát írtak össze, amelyek feltehetően a visszafoglaló háborúk időszakából származtak.¹⁸ A 208 felfegyverzett polgár mellett 70 fegyvertelent írtak össze, valamint 27 olyan polgárt, akik vagy már nem voltak jelen, vagy betegek lévén nem voltak bevethetők. Ha megvizsgáljuk az egyes városnegyedek polgárságát, megállapíthatjuk, hogy a legszegényebb a negyedik negyedben élők voltak. Az első három negyedben mindössze négy olyan polgár volt, akinek nem volt fegyvere, a többiek mind a negyedik negyedből kerültek ki, ahol (mintegy pótlásként) sokan csupán a fejszéiket tudták fegyverként bemutatni. A társadalmi minta arra utal, hogy a negyedik kapitányságba esők megegyezhetnek a város első negyedével. A negyed utcái közül a főtérre eső házak ugyan mind módos polgároké voltak (akik a névsor elején található jó minőségű fegyverekkel), de a negyed bizonyos utcái, amelyek a Forgács, másként Folgass utca felé esnek, már a 16. század közepén a legszegényebbeket tömörítették.¹⁹

A forrás rámutat arra, hogy a korszak Magyarországon a viszonylag védett szabad királyi városok lakóinak számára is mindennapos volt, hogy fegyvert, sőt jó minőségű, hadakozásra alkalmas lőfegyvert tartottak a háztartásukban. Ha a korszakot és lakóit elképzeljük, ezek alapján nem fogunk csodálkozni, ha egy állig felfegyverzett lakossággal szembesülünk, akik közül nagyon sokaknak a megélhetését adta a katonáskodás, a jobbágyság egy része önvédelemből tartott fegyvert, míg a módos városi polgárság

¹⁶ KALMÁR János: *Régi magyar fegyverek*. Budapest: Natura 1971, 208.

¹⁷ BÁNKÚTI Imre: II. Rákóczi Ferenc udvari palotás ezredének anyagi-szervezeti helyzete 1706-ban. In: *Hadtörténelmi Közlemények* 106/3 (1993), 101–107.

¹⁸ Alfréd: *Kuruczokori fegyverek*. Budapest: Szent István Társulat, 1906, 85–90., HECKENAST Gusztáv: *Fegyver- és lőszergyártás a Rákóczi-szabadságharcban*. Budapest: Akadémiai 1959.

¹⁹ GRANASZTÓI György: *A városi élet keretei a feudális kori Magyarországon. Kassa társadalma a 16. század derekán*. Budapest: Korall 2012, 45–47., 98–106.

jelentős és ütőképes őrsereget tudott kiállítani, akik – mint a soproni polgárság – egy nagyobb kuruc támadást is vissza tudtak verni.²⁰

Forrásközlés

MNL OL, Rákóczi-szabadságharc levéltára, II. Rákóczi Ferenc fejedelem levéltára,
Munkácson maradt rész (G 16) I. 2. d. 1704. december 8.

Nemes Szabad Királyi Kassa Várossában lévő Concivis Embereknek Mustrabéli
Laistroma

Cassoviae Die 8. [decem]bris A[nn]o 1704

NB.

Flinta vagyon 122

Pulhák puska 36

Karabély 16

Stucz 22

Pistoly 6

Tersenyi 2

Jancsár puska 3

Muskater 1

Fegyveretlen 64

In Sum[m]a fegyveres ember találtatik No. 208.

Fegyveretlen No. 70

A betegeken kívül a kik absensek vóltanak.

Első Compagnia

Kapitány Kapráni Dominik Flinta

Lajtmán Ferdinand Urbán Flinta

Zaszlótartó Bálintfi And[rá]s Stucz

Feldebábel Szent Mihályi And[rá]s
Flint[a]

Furersicz Szilassi György Flint[a]

Furésicz Dutka Mihály Flint[a]

Dobos Kassa Lakatos András

Strása Mester Viszt Gaspár Flint[a]

1. Tizedes Tömösváry Kovács István
Flint[a]

Gamonyi Kovács Jakab Karabél

Draveczki Kovács Mátyás absens

Sike Kovács György Flint[a]

Dubranszki Kovács Mátyás Stucz

Vaskovics Kovács Márton Flint[a]

Iffjú Kovács István absens

Kovács Daniel Stucz

²⁰ BAGI Zoltán Péter: Sopron kuruc ostromai 1704–1706. In: *Soproni Szemle* 63/3 (2009), 283–299.

Kotosz Mihály Karabél
 Kovács József Pulhák
 2. Tizedes Mész Samuel Absens
 Szendrei Eötvös Márton Flint[a]
 Prohoczius Eötvös Gábor absens
 Gömöri Eötvös Janos Flint[a]
 Zingentaller Mihaly Absens
 Rosomberger Süveges István
 Fegyveretlen
 Helczel Venczel Fűsűs abs[ens] betegh
 3. Tizedes. Miskólczy Gáspár Flint[a]
 Tóbiás Maux Flint[a]
 Sepsi András Flint[a]
 Joachim Pissel Flint[a]
 Péntek Mihály Flint[a]
 Szöllőskei András Flint[a]
 Bóódy Marton Pulhák
 Jesztel István Pulhák
 Kis János Pulhák
 Purcz Gáspár Flint[a]
 Miskólczy Mihály Flint[a]
 4. Tizedes Mészáros Kovács János
 Karabély
 Csörge Mészáros György Flint[a]
 Hajel Lőrincz Abs[ens] betegh
 Gró Mészáros Mihály Flint[a]
 Jéger Páál Karab[ély]
 Gyöngyössi Mihály Stucz
 Farkassányi Páál Stucz
 Jesztel András Öreg Pulhák
 Mélda Andr[ás] Absens beteg
 Fűzi Mihály Absens
 5. Tizedes. Dutka Páál Féél Pistoly
 Aszalai Samuel Fegyveretlen
 Gombkötő Thamás Pulhák

Gombkötő Daniel Flint[a]
 Gombkötő László Flint[a]
 Halassi Ferencz Muskat[er]
 Sebők György Fegyveretlen
 Popkó Takács Mihály Pulhák
 Deptovics Takács Mihály Absens
 6. Tizedes. Leopold Hotter Karabély
 Kaul Tóbiás Stucz
 Kricsák Páál Jancsar puska
 Tarionszki Thamás Flint[a]
 Róth Páál Pulhák
 Borbély Samuel Absens
 Borbely Mátyas Flint[a]
 7. Tizedes Krall Jakab Pulhák
 Christián Székely Stucz
 Horváth György Karabély
 Német Asztalos György Flint[a]
 Esztergáros János Pulhák
 Kerekgyártó Stuber János Pistoly
 Kerekgyártó Gáspár Pulhák
 Christián Kuresmán Stucz
 Köteles Thamás Pulhák
 8. Tizedes Verdon András Karabély
 Szobai Andras Flint[a]
 Siffter Burger György Stucz
 Oraveczki Siffter Andr[ás] Pulhak
 Jászai Lakatos Andr[ás] Karabély
 Mezei János Flint[a]
 Pinczker János Flint[a]
 Terebessi Janos Flint[a]
 Buzinkai Samuel Stucz
 Viszt Gáspár Flint[a]
 Cum Officialibus 87

Második Compagnia.

Kapitány Arvai János Flint[a]	Helmeczi Istvan Stucz
Hadnagy Senk Márton Flint[a]	Beregszászy István Pulhák
Zaszlótartó Mittelstet [Chris]tóph	Ballabás János Flint[a]
Strázsa Mester Starum Jakab Stucz	Nagy Mihályi Lőrincz Stucz
Furércsicz Trégel Lukács Flint[a]	Sááros Pataki István Flint[a]
Furércsicz Schrajner Mátyas Flint[a]	Kállai Mihály Stucz
Dobos Grosó Janos	Binczer Mihaly Karabély
Dobos Gombos Mihály	Jeletneki Jakab Flint[a]
d[araban]t Kajser Mátyas Flint[a]	Tauber Janos Flint[a]
Elsőkét káplár:	Szegi Janos Pulhák
Sztai Mihály Flint[a]	Sámoly János Jancsár puska
Szenczy György Flint[a]	Sáárossi Páál Flint[a]
Kozonseg	Negyedik és Ötödik Káplár
Kikker János Absens	Kállai Janos Flint[a]
Szabó Péter Flint[a]	Stauffer Adém Flint[a]
Rótt Janos Flint[a]	Major Sigmond Flint[a]
Sambokreti János Flint[a]	Rettegi András Flint[a]
Hertneki János Stucz	Szendrei Istvan Pístoly
Feja István Flint[a]	Szathmári Mihály Flint[a]
Turoczy Marton Flint[a]	Hubert Janos Flint[a]
Fuczko János Karabély	Racz Janos Flint[a]
Rozgonyi Samuel Flint[a]	Popkó Andras Flint[a]
Rosnar Jakab Pulhák	Sólnai Mátyas Flint[a]
Toslerin János Pulhák	Glacz Márton Flint[a]
Iffjabbik Tarnoczy Mihály Stucz	Füleki István Karabély
Juhász Márton Flint[a]	Nagy András Pulhák
Vásárhelyi Mihály Karabély	Mitterpitler Tamás Flint[a]
Radvagyí István Pulhák	Sári Márton beteg
Nébeszt János Flint[a]	Ingerle János Fegyveretlen
Garancsi János Flint[a]	Jes Mártón geteb
Harmadik Káplár Kassai Mátyas Flint[a]	6. Káplár Kajnár György Flint[a]
Tarnoczy Mihaly Pulhák	Szirnai Adam Flint[a]
Miskóczy János Flint[a]	Kassai Janos Flint[a]
Gombos Mihaly Flint[a]	Benner Boldisár Tersényi
Sáárossi István Flint[a]	Kromer Janos Karabély
Schinóffszki Janos Stucz	Cum Officialibus 109

Harmadik Compagnia

substit[utus] kapitány Lőrincz Dominik	Gyürk Miklós abs[ens] beteg
Abs[ens] beteg	Sizler Janos Absens
Hadnagy Grasz Ferencz Flint[a]	Sizler Gáspár Flint[a]
Zaszlórtató Márai Bertalan	3. Kapl[á]r Grober Péter Flint[a]
Író Déák Kars Bernard Flint[a]	Szabó Mihály Pulhák
Patikarius Vanczek Mihály Flint[a]	Pap János Jancsar puska
Borbély Ginther Joseph Flint[a]	Paukoviczki Üveges absens
Furércsicz Krauthoffner Mátyas Flint[a]	Sizler Gábor Absens
Furércsicz Venczel Antal Stucz	Vas Mátyas Kapu Deéák
Dobos Triger Péter	Tiller Gáspár Flint[a]
Első Káplár Neumanyi Jakab Flint[a]	4. káplár Biankimnyi Dominik Flint[a]
Galambossi István Flint[a]	Klés András Flint[a]
Vásárhelyi Janos Flint[a]	Stemberszki Rudolph Jancs[ár] puska
Almássi András Karabély	Bittner Gotfrid Pulhák
Székely János Pulhák	Pómer Mihály Portörö Absens
Kvasznai András Absens beteg	Deres Márton Absens
Jenei Mihály Pulhák	Morvai András Absens
2. Kaplár Jászai György Déák Flint[a]	Materialista Jerkus János Flint[a]
Karove Jakab Flint[a]	Mader Janos Absens
Zattler János absens	Cum Officialibus 39

Negyedik Compagnia Lajb

Kapitány Bogdányi Gotfrid Absens	Bodnár Matyás Fegyveretlen
Vice Kapit[ány] Jászai János Flint[a]	Gasparóczki Ferencz Flint[a]
Hadnagy Ernau János Flint[a]	Valla Sigmond Flint[a]
Zaszlortarto Holup János Absens	Kusinczki Márton Flint[a]
Strása Mester Fajtlin Cziller Pulhák	Svarczenbok Ferencz Fegyveretlen
Vice Zaszlotartó Székely János	2. Tizedes Szeremi Sámuel Pulhák
Borbély Erszel Janos Flint[a]	Andras Deák Stucz
Dobos Szilvai István	Bodnár Ferencz Pulhák
1. Tizedes Erdelyi István Flint[a]	Tótt István Stucz
Kúthi István Pulhák	Geffel János Flint[a]
Márkus Báron Pulhák	Spikel Mátyás Flint[a]
Jernei Mátyás Flint[a]	Najmor Joseph Fegyveretlen

Linder János Flinta
Pasz János Fejszés
Krajnák Janos Fejszés
Glósy János absens Fejszés
Zilinszki János Fejszés
Acs András Fejszés
Csatlós János Fejszés
Hetner Christóph Pulhák
Kőmives Jakab Fegyveretlen
Kőmives Páál Fegyveretlen
Kőmives János Fegyveretlen
Kőmives Tóbiás Fegyveretlen
Kőmives István Fegyveretlen
Csorba Márton Fegyveretlen
3. Tizedes Tót János Fegyveretlen
Galgóczy Mihály Fegyveretlen
Csicsvai Mihály Fegyveretlen
Kapás Márton Fegyveretlen
Bukóczy Márton Fegyveretlen
Sáárossi Mihály Fegyveretlen
Spisak János Fegyveretlen
Szénási Péter Fegyveretlen
Sipos János Flinta
Sipos Simon Flinta
Kessó György Fegyveretlen
Csendes Máttyás Flint[a]
Jonás Samuel Fegyveretlen
Kocsis János Fegyveretlen
Rónyai János Fegyveretlen
Berk Sitlez Fegyveretlen
Sóltész János Fegyveretlen
Kapás Márton Fegyveretlen
4. Tizedes Toriszai János Fegyveretlen
Szalánczy László Fegyveretlen
Breczkó György Fegyveretlen
Kozák Simon Fegyveretlen
Kapás Márton Fegyveretlen

Nevelős Sztaniszló Fegyveretlen
Szepessi János Fegyveretlen
Varga Mihály Fegyveretlen
Lengyel Stass Fegyveretlen
Kocsis András Fegyveretlen
Nagy János Fegyveretlen
Vitkóczy Gáspár Lódingja
Vlaski Mihály Fegyveretlen
Rusznák János Fegyveretlen
Kocsis Gyurka Fegyveretlen
Lang Márton Fegyveretlen
Sztraka Jakab Fegyveretlen
Sáárossi György Fegyveretlen
Kapás Márton Fegyveretlen
Ribás Márton Fegyveretlen
Polyák Márton Fegyveretlen
Hivelyes György Fegyveretlen
Tótt Ferencz Fegyveretlen
Kocsis Lőrincz Fegyveretlen
Mastallér János Fegyveretlen
Osztrószki János Fegyveretlen
Martalócz Jakab Fegyveretlen
Kapás György Fegyveretlen
Tót Lukács Fegyveretlen
Kapás Matyás Fegyveretlen
Takács Albert Fegyveretlen
Polyák Sztaniszló Fegyveretlen
Berzeviczy Lukács Fegyveretlen
Borovszki Márton Fegyveretlen
Kapás Mihály Fegyveretlen
Visztrai Mihály Pulhák
Kárasz Páál Flint[a]
Strégel [Chris]tóph Fegyveretlen
Cum Officialibus 95
Quo ad Quatuor Compagnias In
universu[m] facit 330

THE CITIZEN DEFENDING HIS CITY
– A CONTRIBUTION TO THE MILITARIZATION OF
HUNGARIAN SOCIETY

The 16th and 17th centuries had a profound impact on Hungarian society. The constant Ottoman threat, the incursions of the Transylvanian princes, the dangers posed by the hajduk (irregular infantry), and protracted uprisings at the end of the period forced society to become increasingly militarized. The defensive system established against the Ottoman Empire drew its soldiers from various social estates of Hungarian society. Former serfs and nobles alike were forced to take up military service. For serfs who served in the military, participation in warfare became an opportunity for social advancement, while the nobility could retain their rights over the estates occupied by the Ottomans. A significant proportion of the population—approximately 15,000 to 30,000 families—derived their livelihood from military service. Due to the uncertain internal situation, the bourgeoisie was likewise forced to arm itself adequately to protect its property and cities. The published archival source lists the weapons owned by the citizens of Kassa (Košice). This indicates that, at the beginning of the 18th century, the majority of the citizens of Kassa possessed modern firearms of the type used by professional soldiers, rather than hunting weapons. This indicates that, in some cases, the bourgeoisie could constitute a considerable defensive force, while also demonstrating that this stratum of Hungarian society was heavily militarized.